

№ 93 (20357) 2013-рэ илъэс МЭФЭКУ ЖЪОНЫГЪУАКІЭМ и 30

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

КІэлэцІыкІу ІыгъыпІэхэм афэгъэхьыгъагъ

УФ-м и Премьер-министрэу Дмитрий Медведевым тыгъуасэ зэхищэгъэгъэ видеоконференциер кіэлэціыкіу іыгъыпіэхэмкіэ іофыгъоу субъектхэм яіэхэм афэгъэхьыгъагъ. Анахьэу кіэлэціыкіу іыгъыпіэхэр зэримыкъухэрэр, а гумэкІыгъор дэгъэзыжьыгъэным фэші субъектхэм ащызэшіохыгъэн фаехэр ары зытегущы агъэхэр.

Правительствэм ипащэ пэублэ псалъэу къышІыгъэм къызэрэщыхигъэщыгъэмкІэ, нэбгырэ мин 572-рэ чэзыум непэ хэт, зэкІэмкІи ІыгъыпІэ мин 200 фэдиз къэралыгъом джыри ищыкІагъ. Ар мыпсынкІэми, 2016-рэ илъэсым ыкІэм нэс зэшІуахын фаеу зэрэщытым къыщэхэм закъыфигъазэзэ, мы Іочанэу дэлэжьэнхэу къариІуагъ. КІэлэцІыкІу ІыгьыпІэхэм яшІын, ягъэцэкІэжьын пэІуагъэхьащт

ахъщэу субъектхэм ящыкІагъэр афатГупщыщт, ау ежьхэми яІахь ащ халъхьан фае. Ар охътабэ тырамыгъашІэу къагьотынэу, УФ-м гьэсэныгъэмкІэ и Министерствэ зэзэгъыныгъэу дашІын фаери чыжьэу лъамыгъэкІотэнэу къафигъэпытагъ. Мыщ дэжьым кІэлэцІыкІу ІыкІигъэтхьыгъ. Субъектхэм япа- гъыпІэхэм апае ахъщэу афатІупщырэр хэзыгъэ имыІэу фыгъом идэгъэзыжьын нахь зищык Гагъэм пэ Гуагъэхьан фаеу зэрэщытыр, ащ пхъашэу къызэрэлъыплъэщтхэр къыщы-

УФ-м гъэсэныгъэмкІэ иминистрэу Дмитрий Ливановыр Іофхэм язытет нахь игъэкІотыгьэу къытегущы Гагъ. Субъектэу мы Іофыгъом идэгъэзыжьын нахь чанэу дэлажьэхэрэм ямызакъоу, Іэпэдэлэл зышІыгъэхэри къыхигъэщыгъэх. Нэужым Дмитрий Медведевым субъектхэм япащэхэм ащыщхэм гущыІэр аритыгъ. КІэлэцІыкІў ІыгъыпІэхэмкІэ чэзыў зимыІэжьхэр шІыкІэу агъэфедагъэхэмкІэ, хэкІыпІэу къагъотыгъэхэмкІэ къадэгощагъэх, джыри щыкІагъэхэр зиІэхэми ушъхьагъу афэхъурэм Правительствэм ипащэ къыщагъэгьозагь. Ащ иджэуапэу яІофшІэн нахь амыгъэпсынкІэмэ, пхъашэу пшъэдэкІыжь зэрахьыщтым Премьер-министрэм джыри зэ къыкІигъэтхъыжьыгъ.

АР-м ылъэныкъокІэ видеоконференцием хэлэжьагъэх АР-м и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан, финансхэмкІэ министрэу Долэ Долэтбый, гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ министрэу Хъуажъ Аминэт. Видеоконференцие ужым АР-м и ЛІышъхьэ гущыІэгъу тызыфэхъум, республикэр ауж къинэрэ субъектхэм ащымыщыми, джыри кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэхэмкІэ мымакІэу гумэкІыгъохэр зэри эхэр къы Уагъ. ПстэумкІи непэ нэбгырэ мини 4,5-рэ чэзыум ежэ, кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэ 23-рэ зэкІэмкІи республикэм ищыкІагъ.

- Тиреспубликэ цІыкІукІэ нэбгырэ мини 4-м ехъур макІэу пІон плъэкІыщтэп, — къыІуагъ ащ. — Арышъ, Іофыгъо шъхьа-Іэу тызыдэлажьэхэрэм мыр ащыщ. Мы илъэсым изакъоу ІыгъыпІи 9 къызэІутхыным ыуж тит, кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэ 23-у тищыкІагъэм пэІухьащт ахъщэр икъоу къытфатІупщынэу тэгугъэ, тэ тиІахьэу хэдгъэхъон фаери къэдгъотыщт.

ХЪУТ Нэфсэт. Сурэтхэр А. Гусевым тыпихыгъэх.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шІуагъэ къытэу гъэсэныгъэм иІоф зэрэфэлажьэрэм, джырэ шапхъэхэм адиштэу шІуагъэ къытэу егъэджэнымкІэ амалыкІэхэр зэригъэфедэхэрэм, ІэпэІэсэныгъэшхо зэрэхэльым афэшІ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет - Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ ЛІыхьукІ Сусанэ Нурбый ыпхъум, къутырэу Псэкъупсэ гъэсэныгъэмкІэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджапІзу N 5-м» ублэпІз классхэмкІэ икІэлэегъаджэ.

Илъэсыбэ хъугъэу шІуагъэ къытэу гъэсэныгъэм иІоф зэрэфэлажьэрэм, къыткІэхъухьэрэ ныбжыкІэхэм яегъэджэнкІэ ыкІи япІункІэ гъэхъагъэхэр зэришІыгъэхэм афэшІ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет - Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ ХьапэкІэ Марыет Къэплъан ыпхъум, Шэуджэн районым гъэсэныгъэмкІэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Хьатыгъужъыкъое гурыт еджапІзу N 6-у Хьаткъо Ахьмэд ыцІзкІэ щытым» хьисапымкІэ икІэлэегъаджэ.

Спорт къашъом икъэухъумэнохшиахвІк ефестиностки еф зэрэхашІыхьэрэм, ІэпэІэсэныгъэ ин зэрахэлъым ыкІи эстрадэспорт къашъомкІэ ансамблэу «Форвард» зызэхащагъэр илъэс 25-рэ зэрэхъурэм афэшІ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ афагъэшъошагъ:

– Ядов Валерий Владимир ыкъом, культурэмкІэ муниципальнэ бюджет учреждениеу «Эстрадэ-спорт къашъомкІэ ансамблэу «Форвард» зыфиІорэм ибалетмейстер;

— Ядова Раисэ Хъызыр ыпхьум, культурэмкІэ муниципальнэ бюджет учреждениеу «Эстрадэ-спорт къашъомкІэ ан-

самблэу «Форвард» зыфиІорэм

Ныбджэгъу лъапІэхэр!

КІэтхэгъур тэухыфэ нэс фэгъэкІотэныгъэ зиІэ уасэмкІэ тигъэзет шъукІэтхэн шъулъэкІыщт. Мафэ къэс къыдэкІырэ гъэзетэу 52161-рэ индекс зиІэм тефэрэр — сомэ 373-рэ чапыч 72-рэ. КІэтхэгъур тыухынкІэ мэфэ 27-рэ къэнагъ. Арышъ, тыкъышъоджэ мы мафэхэр къызфэжъугъэфедэзэ «**Адыгэ макъэм»** шъукІэтхэнэу.

Редакциер

КъэбарыкІэхэр • КъэбарыкІэхэр • КъэбарыкІэхэр

ныбджэгъу Мыхьамэт Казбек Къыткіэхьухьэхэрэр тэжъугьэухъум!

Адыгабзэм и Мафэ ипэгъок Гэу гъэтхапэм, 2013-рэ илъэсым иапэрэ чэзыу Мыекъуапэ икъыдэгъэкІыпІэу «Полиграф Полиграфыч» къыщытырадзэгъэ

Лъэпэ мафэ ерэдз!

журналыр сапашъхьэ илъ. Ащ «Ныб- ащ иредакторэу Сихъу СултІан игущыІэ джэгъу» зэреджагъэхэр. Мыщ дэжьым шъхьэм къыридзэжьыгъэр АКъУ-м и Лъэпкъ факультет истудентхэмрэ ахэм якІэлэегъаджэхэу адыгабзэмрэ литературэмрэкІэ езыгъаджэхэрэмрэ зэдеІэжьхэзэ, зэдыхэлажьэхэзэ журналэу «Нэпльэгъур» къызэрэдагьэк Іыштыгьэр ары.

Сыдми, ныбжьык Іэхэм яактыл, яш Іэныгъэ, ягулынгэ, ягулшысэ зыхэлъ творческэ ІофшІэгъакІэр щыІэ хъугъэ. Журналым игъэхьазырын-зэхэщэн кІэщакІо фэхъугъэр Сихъу СултІан. СултІан лъэпкъ зэхаш і, лъэпкъ шъхьэлъытэжь, льэпкъ гумэкІ ыкІи льэпкъ гупшысакІэ зэриІэхэм ар ищыс. Журналыр адыгабзэкІэ тхыгъэ ыкІи ежь къйдэгъэкІакІохэм зэральытагьэу «адыгэ льэпкъ журнал». Редакторхэр — АКъУ-м икІэ-лэегъаджэу, филологие шІэныгъэхэмкІэ кандидатэу Хъуажъ Нурыет ыкІи кІэлэ ныбжыкІ у, аспирант у Сихьу СултІан.

Журналым игъэпсын-гъэхьазырын хэлэжьагъэх Шъхьафыжь Сафыет, Цуамыкъо Марзыет, Беданэкъо Замирэ, Чэмышъо Марзыет, Щарыкъ Асыет,

тхэн ыкІи усэныр зикІэсэ ныбжыкІэхэр. Журналэу «Ныбджэгъу» зыфиІорэр

къызэІуехы. «Ныбджэгъу» гущыІэм илъэпІагъэ хэткІи уасэ фашІэу, адыгэ льэпкъым идахэ, ишІуагъэ, ишэн-хэбзэ гъэшІэгъонхэр, изэхэтыкІэ-гъэпсыкІэхэр, ныдэльфыбзэр, ащ иІэшІугъэ-льэшыгъэ аухъумэ ашІойгьоу мы Іофыгьор къызэраІэтыгъэр ыкІи «Ныбджэгъум» имэхьанэ лъэныкъуабэкІэ къыриІотыкІэу зэрагъэпсыщтым анаІэ зэрэтетыщтыр щыкІэгъэтхъыгъ. Журналыр мэзишым зэ къыдагъэкІыщт, ащ адыгабзэр, адыгэ литературэр, льэпкъ тарихъыр зышІэхэрэр къыздырагъаІэхэзэ, адыгэ лъэпкъым идунэететыкІэ, идунэееплъыкІэ фэсакъыхэзэ къыщыраГотыкІыным зэрэфэхьазырхэр къыщыІуагъ.

Мурад гъэнэфагъэм цІыфыбэ сыдигъок Ги зыфещэ хабзэшъ, журналым иІофшІэн хэлэжьэн амал зиІэхэр нахьыбэ зэрэхъущтым техьырэхьышэрэп. Адыгэ гущы Іэжъхэм зэфэдэк Іэ лъэпкъ акъылыр ахэгощагъ, «уижъ ыІорэр шІэ, уикІэ ышІырэр шхы» пкІэнчьэу зэрамыІуагьэр нафэ, арышъ, акъыл-шІэныгъэ зыкъолъ упчІэжьэгъу нахь чъэпхъыгъэхэри журналым ыгъэныбджэгъухэмэ, ягухэлъ нахь къафэпсынкІэнэу сеплъы. ДжырэкІэ упчІэжьэгъу шъхьаІэу журналым иІэр Хъуажъ Нурыет.

Апэрэ льэбэкъур журналым ышІыгъ. «Ныбджэгъум» иа 1-рэ номер дэтых тхыгъэ зэфэшъхьаф 16 фэдиз. Ахэм Адыгэ Республикэм ищы Гэк Гэ-псэук Гэ, адыгэ лъэпкъым итарихъ лъэуж ыкІи ихэхьо гьогу уарагъапльэ, ЧІыгум иІэшІугьэ, ишІуагьэ, льэпкь ІэпэІэсагьэм ыкІуачІэ, лъэпкъ шэн-хабзэхэм ямэхьанэ уагъашІэ, дунэе культурэм адыгэхэр е е е петементи в пред на пред мена выправние и поставиться в поставить в поставиться в поставить в поставиться в поставить в поставить в поставить в поставить идэгъугъэ, ибаигъэ, адыгэ шхынхэр зыфэдэхэр къышыІотагъэх.

Журналэу «Ныбджэгъум» апэрэ лъэпэрыкІор ышІыгь, шъыпкъэ, лъэтегъэуцо иІагъэкІэ сыгугъэрэп, ау ари афызэшІокІынэу сэльытэ. Анахь гъунэ зыльафын фаер сыдигъуи ятворческэ чаныгъэ, плъырыгъэ ыкІи зыфэмыгъэгъужьыгъэныр гъэлъэшыгъэнхэр

Адыгэхэм гумэкІи, гупыкІи, гульыти, акъыли зиТэу ахэтыр макТэп, тызэдеІэжьмэ — тылъыкІотэщт, тигупшыси зиІэтыщт. Лъэпэмафэ ерэдз, ерэгъот гъусэ дэгъубэ журналыкІэу «Ныбджэ-

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

КъэбарыкІэхэр ● КъэбарыкІэхэр ● КъэбарыкІэхэр ● КъэбарыкІэхэр ●

ПСАУНЫГЪ

Бэмэ къызэрашІошІэу

Джащ фэдэ гупшысэ тигъэшІыгъэ Адыгэ республикэ клиническэ сымэджэшым бэмышІэу щырекІокІыгъэ научнэ конференциеу чъыепырхъым ыкІи ащ епхыгъэ гумэкІыгъохэм афэгъэхьыгъагъэм. Ащ икІэщэкІуагъ Мыекъопэ къэлэ сымэджэшым мэфэ стационарымкІэ иотделение ипащэу, неврологэу, медицинэ шІэныгъэхэмкІэ кандидатэу Цэй Юрэ Къандаур ыкъор. «Патофизиологические аспекты апноэ сна» конференцием темэу едоІифые «сонпа») дестаІи гущыІэр къызэрэбгурыІощтыр: чъыерэ цІыфым ижьыкъащэ зэпыугъо фэхъуныр ары). «Щхыри дунаир о къыбдэщхын, чъыепырхъ еори уизакъоу учъыен» Энтони Берджесс (инджылыз тхакІу, журналист, композитор) зэриІуагъэр сэмэркъэу дахэу плъытэнэу щытми, медицинэр а Іофыгъом нахь куоу хэплъэ ыкІи псауныгъэмкІэ ар щынагьоу зэрэщытыр къыхагъэщы. Джары научнэ конференцием къырагъэблэгъэгъэ шІэныгъэлэжьхэу Краснодар дэт медицинэ университетым къикІыгъэхэм нахь ана-Іэ зытырагъэтыгъэр. А узым «апноэ сна» зыфаГорэм) иеГэзэкІэ амалэу шыІэхэми, ежь цІыфхэм ашІэн фаеми специалистхэр къатегущы Гагъэх. Ахэм нахь къыхагъэщыгъэ чІыпІэхэм тэри нэІуасэ шъуа-

фэтшІын. Пстэуми апэу хэти ынаГэ зытыридзэн фаеу врачхэм алъытэхэрэр мыхэр ары: цІыфыр льэшэу чьыепырхь еоу ыкІи -тыш уоыпес едеб едиажины мэ, ышъхьэ узэу, зимыгъэпсэфыгъэу пчэдыжьырэ къэтэджыжьымэ, мафэрэ чъыем «ехьымэ», игульытэ къыщык< зыдешІэжьымэ, пщэрыщэмэ, льыр льэшэу дэкІуаемэ... Специалистхэм къызэрэк ГагъэтхъырэмкІэ, мыхэм ащыщ гумэкІыгъохэр зиІэхэм чъыем хэтэу яжьыкъащэ зэпыугъохэр фэхъухэ хъун ылъэкІыщт, медицинэм ащ зэрэщеджэхэрэр «синдром обструктивного апноэ сна».

Конференцием хэлэжьэгъэ шІэныгъэлэжьхэм къызэрэхагъэщыгъэмкIэ, мы узыр («апноэ сна») зиІэ хъухэрэр чъыепырхъ бэрэ еохэрэ цІыфхэр ары. Ахэр анэІу дэгъэзыягъэу чъыехэ зыхъукІэ, яжьырыкІуапІэхэр «ефэхыхэу», чыим телъ хъухэу къыхэкІы. Джашыгъум яжьыкъащэ зэпэушъ, нэгъэупІэпІэгъу 20 — 30-м цІыфым жьы къымыщэшъоу щэлъы. Арэущтэу зы чэщым къыкІоцІ гьогогъу 400 — 500 ащ ижьыкъащэ зэпыун елъэкІы, зэхэбгъэхъожьмэ, ар сыхьати 3 -4 фэдиз мэхъу. Ащ фэдэ зыхъурэм, пкъышъолым жьэу (кислородэу) ІэкІахьэрэр макІэшъ, зыпкъ итэу гум Іоф ышІэрэп, инфаркт е инсульт цІыфым иІэ хъуным ищынагъо къэуцу, ары пакІошъ, чъыем хэтээ лІэни ыльэкІыщт. Мафэрэ чъыем «ыхьыхэрэр» рулым кІэрысынхэр зэрэщынагьор пчъагъэхэм къаушыхьаты, ахэм аварие зэрашІырэр фэди 4 — 7-кІэ нахьыб цІыф псаухэм анахьи.

Медицинэ шІэныгъэхэмкІэ

докторэу, псауныгъэр къзухъумэгъэнымкІэ Урысые Федерацием изаслуженнэ ІофышІзу Къадэ Азэмат мы узым («апноэ сна» зыфаІорэм) игъэкІотыгъэу къызытегущыІэм ыуж ащ иеІэзэкІэ амалэу щыІэхэм тиврачхэр ащигъэгъозагъэх, медицинэ аппарат зэфэшъхьафэу цІыфым ижьыкъащэ чэщым зэрэзэпыурэ пчъагъэр, лъым жьыр зэрэхахьэрэр зэрагъэүнэфыхэрэм ягугъу къышІыгъ. Ахэм ащыщых «полисомнография» ыкІи «компьютерный пульсоксиметр» зыфаІохэрэр.

Чъыем хэтээ цІыфым ижьыкъащэ бэрэ зэпыоу, ар хьылъэ къыщыхъоу зыхъурэм «сипаптерапия» зыфаІорэ шІыкІэр медикхэм къызыфагъэфедэ. Ар чэщырэ цІыфым итхьабылхэм ІэпыІэгъу афэхъугъэныр, вентиляцие шІыгъэнхэр, ащ фытегъэпсыхьэгъэ маскэр Іульхьэгъэныр ары. Арэущтэу зэІэзэхэрэ сымаджэм апэрэ чэщ дэдэм чъыепырхъ емыожьэу, ижьыкъащи зэпыугъо фэмыхьоу регъажьэ, льым кислоро-

дэу хахьэрэр шапхъэм нэсы, дэгъоу мэчъые. Ащ мэхьанэшхо иІ, сыда пІомэ цІыфым иорганизмэу мэфэ реным улэугъэр чъыем зэтырегъэуцожьы. Арышъ, А. Къадэм зэрэхигъэунэфыкІыгъэу, чэщ чъыем илъэхъан уижьыкъащэ зэпьюу гуцаф пшІыгъэмэ, врачхэм зафэбгъэзэн фае.

Нэбгырэ пэпчъ ежь-ежьырэуи макІэп ышІэн ылъэкІыщтыр чъыепырхъыр нахь макІэ хъуным, щигъэзыепэным фэшІ. Ахэм ащыщхэми шъуащыдгъэгъозэн. Пстэуми апэу специалистхэм хагъэунэфыкІы цІыфэу ащ фэдэ гумэкІыгъо зиІэм нахь од зишІын зэрэфаер. УгъолъыжьынкІэ сыхьатитІу фэдиз къэнагъэу шъон пытэ е тутын уяшьо хъущтэп, джащ фэдэу сыхьати 3 — 4 иІэу ушхэн фае. Уанэ у дэмыгъэзыягъэу учъыеным зебгъасэмэ дэгъу. ЗишІуагъэ къэкІощтэу къыхагъэщыхэрэм ащыщ пшъхьэ тІэкІу Іэтыгъэу, шъхьэнтэ зытІу зэтельэу ущыльыныри. Чъыепырхъ цІыфыр емыоным фэшІ таблеткэхэр, спрейхэр щыІэх, ахэри бгъэфедэхэ хъущт. Узыщычъыерэ унэм ит жыр къэзыгъэушынэн («ультразвуковой увлажнитель» зыфаІорэм фэдэ) ибгъэуцомэ дэгъу. Алырэгъухэр, къэгъ гъэхэр, цы зэфэшъхьафхэр зэрыльхэ шъхьантэхэр, чых Гэнхэр синтетическэ материалхэр зэрылъхэмкІэ зэблэпхъухэми хъущт.

Арышъ, чъыепырхъыр бэмэ къызэрашІошІэу Іофыгъо къызэрыкІоп, ар нахь псынкІзу щыгъэзыегъэныр псауныгъэмкІэ лъэшэу федэ. Ары Іофтхьабзэм изэхэщакІохэм медицинэм иІофышІэхэми, а гумэкІыгъор зиІэхэми гупшысэ шъхьаГэу алъагъэГэсын ямурадыгъэр.

ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт. Сурэтхэр Іэшъынэ Асльан тырихыгъэх.

КъэбарыкІэхэр • КъэбарыкІэхэр • КъэбарыкІэхэр • КъэбарыкІэхэр _З

Сэкъатныгъэ зиІэ хъулъфыгъэр хэк Годагъ

къыщыхъугъэ хъугъэ-шІагъэм сэкъатныгъэ зиІэ хъулъфыгъэу курэжьыем исыгъэр хэкІодагъ.

Республикэм икъэлэ шъхьа Іэ иурамэу цІыфыбэ зыщызекІорэм дэжь авариер къыщыхъугъ. Ар зыльэгъугъэхэм къызэраІотагъэмкІэ, гъогурыкІоным ишапхъэхэр ВАЗ 2107-м кІэрысыгъэ водителым ыукъуагъэх. БлигъэкІынэу щытыгъэ курэжъыем гъогу ритыгъэп ыкІи илъэс 56-рэ зыныбжь хъулъфыгъэу сэкъатныгъэ зиІэр риутыгъ.

АР-м хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министерствэ ипресс-къулыкъу къызэритырэмкІэ, кІэлакІэу илъэс 21-рэ зыныбжьэу автомобилыр зыгъэІорышІэщтыгъэм тхьамык Гагъор къызыщыхъугъэ чІыпІэр ыбгынагъ. Арэу щытми, хэбзэухъумакІохэм уплъэкІунэу

ЖъоныгъуакІэм и 26-м сы- зэхащагъэхэм яшІуагъэкІэ ар зыхьатыр 5-м адэжь Мыекъуапэ шышыр агъэунэфыгъ, такъикъ заулэ нахь темышІэу зэгуцафэщтыгъэхэ бзэджашІэр къаубытыгъ. Фыкъуагъэхэр зиІэ автомобилыри ащ ищагу дэтыгъ.

АР-м хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министерствэ гъогурык Іоныр щынэгъончъэнымкІэ икъэралыгъо инспекцие къызэритырэмкІэ, авариер зыпкъ къикІыгъэм автомобилыр зызэрифэрэр джыри илъэс хъугъэп. ГъогурыкІоным ишапхъэхэр зэриукъуагъэхэм къыхэкІэу мы илъэсым административнэ пшъэдэк Іыжь пчъагъэ рагъэхьыгъ.

Хъугъэ-шІагъэм епхыгъэу уголовнэ Іоф къызэІуахыгъ, уплъэкІунхэр макІох. Хэбзэгъэуцугъэр зыукъуагъэхэр охътэ гъэнэфагъэм зыщаІыгъхэм бзэджашІэр чІагъэтІысхьагъ.

Ныбжык Іэхэр зэнэкъокъугъэх

кІэ ІофхэмкІэ и Комитет «Блогерхэм язэнэкъокъоу» кІэщакІо зыфэхъугъэм изэфэхьысыжьхэр мы мафэхэм къэнэфагъэх.

Интернетым амалэу къаритырэр ныбжык Іэхэм агъэфедэшъоу, хэшІыкІ фыряІзу, шІуагъэ къыхахын алъэкІэу гъэсэгъэнхэр ары пшъэрылъ шъхьа- гъэшІэгъонэу алъытэгъэ Іоф-

Адыгэ Республикэм ныбжыы- Ізу зэхэщак Іохэм зыфагъзуцужьыгъагъэр. Республикэм ар ятІонэрэу щызэхащагъ.

> Зэнэкъокъум хэлажьэ зышІоигъо нэбгырэ 60-м щыщэу 25-мэ блогерхэм апае егъэджэнхэр акГугъэх. Ахэм ятхыгъэхэр хэушъхьафыкІыгъэ сайтым рагъэхьагъэх. Анахь

шІэгъи 10-р финалым ихьагъ. Лъэныкъохэу «Россия начинается с нас», «Семейные ценности», «Туризм», «ИнЯз», «Эстафета Олимпийского огня» зыфиІохэрэм ащыщэу шъхьадж нахь пэблэгъэ темэр къыхихынышъ, тхыгъэ гъэшІэгъон къыгъэхьазырын фэягъэ. Нэужым

ІофшІагъэхэр зэкІэ Интернетым

рагъэхьагъэх.

Зэнэкъокъум къыдыхэлъытагъэу блэкІыгъэ мазэм къыкІоцІ Интернет «хэдзынхэр» кІуагъэх. Іофтхьабзэм хэлэжьагъэхэм ащыщэу Андрей Покровинкэ иІофшІагъэ текІоныгъэр къыдихыгъ, ащ мини 7-м ехъумэ амакъэ фатыгъ. Аужырэ шапхъэхэм адиштэрэ компьютерэу кІалэм къыратыгъэм лъэшэу щыгушІукІыгъ. Джащ фэдэу зэнэкъокъум хэлэжьэгъэ ныб-

кІухэмкІэ агъэшІуагъэх. ШХОНЧЫБЭШІЭ Рузан. Сурэтыр Іэшъынэ Аслъан

жьыкІэхэри шІухьафтын цІы-

КъэбарыкІэхэр ● КъэбарыкІэхэр ● КъэбарыкІэхэр ● КъэбарыкІэхэр ●

НЕУЩ ТУТЫНІУГЪО ЗЫЩАМЫГЪЭУРЭ МАФ

ІІсауныгъэр къэухъумэгъэным фэлэжьэщт

Мыщ фэдэ мафэ тищыІэныгъэ къызыхэхьагъэр 1998-рэ илъэсым, псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ Дунэе организацием (ВОЗ-м) унашъо зишІыгъэм къншегъэжьягъ Аш тутынэшъоным цІыфым ипсауныгъэ зэрарэу рихырэм хэти ынаІэ нахь тырырагъэдзэныр, ар щыгъэзегъэным тиныбжьыкІэхэр, анахьэу сабыйхэр къызыфэхъунхэу щыт бзылъфыгъэхэр, къыфэщэгъэнхэм игупшыс ары.

ГухэкІ нахь мышІэми, обществэм хэлъ хъугъэ зекІокІэ мытэрэзхэмкІэ тикъэралыгъо нэмыкІхэм «апэ ишъэу», ары пакІошъ, апэрэ чІыпІэр «ыубытэу» макІэп къызэрэхэкІырэр. Ахэм зыкІэ ащыщ тутынэшъоныри.

«ТекІоныгъэу» тикъэралыгъо щыпсэухэрэм яІэр нафэ къашІы статистикэм къытырэ пчъагъэхэм: Урысыем ис хъу-

лъфыгъэхэм япроцент 65-м ехъурэр ыкІи бзыльфыгъэхэм япроцент 30 фэдизыр тутынашъох. МыщкІэ апэрэ чІыпІэр дунаим щытІыгъ. Джащ фэд зихэхьогъу тутынашьохэм япчъагъэкІи. ЕтІани гурыІогъуаер тутыным цІыфым ипсауныгъэ зэрарэу рихырэр дэгъоу къызыгурыІон фэе цІыфхэм (гущыІэм пае, апшъэрэ гъэсэныгъэ зиІэ бзылъфыгъэхэм) ар мымакІэу зэрагъэфедэрэр ары.

Медицинэм и Іофыш Іэхэм зэрагъэунэфыгъэмкІэ, зы тутыныбжъэ закъом химическэ соединение зэфэшъхьафэу мини 3-м ехъу хэлъ. Ахэм ахэтых уз льапсэ фэхьугьэри гьэнэфагьэ: хьыльэхэр къызыхэк Іынхэ алъэкІыхэрэри. Адэ зы мафэм тутын къэмлан е ащ ехъоу изышъухэрэм япсауныгъэ сыда къырыкІорэр?

Тутынашъохэм япчъагъэ къыщыгъэкІэгъэным пстэуми апэу ыгъэгумэк Іыхэрэр медицинэм и Гофыш Гэхэр ары. Ау гъэнэфагъэ къэралыгъоми ащ епхыгъэ Іофыгъо горэхэр зэрихьанхэ зэрэфаери. Ащ фэгъэхьыгъэу илъэс зэкІэлъыкІохэм бэ специалист зэфэшъхьафхэм уплъэкІунэу, ушэтынэу ашІыгъэр. Ахэр лъапсэ афэхъугъ мы илъэсым имэзае и 23-м Урысые Федерацием и Президент зыкІэтхэжьыгъэ Законэу «Тутыным зэрарэу къыхьырэм цІыфхэр щыухъумэгъэнхэм ехьылІагъ» зыфиІорэр. Ащ мы илъэсым имэкъуогъу мазэ и 1-м къыщегъэжьагъэу кІуачІэ иІэ мэхъу.

Законым къыщегъэлъагъо юридическэ лицэхэм, предпринимательхэм ашІэн фаер цІыфхэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным, тутын Іугъом зэрарэу ахэм арихырэр нахь макІэ шІ́ыгъэным фэшІ. Джы тутын ешъохэрэр зыщылажьэхэрэм чІыпІэ гъэнэфагъэ къафыхэхыгъэн зэрэфаем имызакъоу, тутыныр къыдэзыгъэк Іыхэрэм, ащ сатыу рызышІыхэрэм бэ законым шапхъэу къафигъэуцурэр. Ащ чІыпІэ гъэнэфагъэ щаубыты кІэлэцІыкІухэр, зихэхъогъухэр тутыным пыщагъэ мыхъунхэм фэшІ зехьэгъэн фэе Іофыгъохэм, рекламэм ылъэныкъокІи законым пхъэшагъэ хэлъ. Арышъ, ар агъэца-

кІэу заублэрэм ыуж тутыным ыуаси (тикъэралыгъо ар нахь щыпыут, нэмыкІхэм ягъэпшагъэмэ), ар зыщащэн фит чІыимехоанын Танын Та зэхъокІыныгъэхэр афэхъущтых. Адэ уегупшысэмэ, бэба сомэ миллиард 300-у цІыфэу тутыным ыпкъ къикІыкІэ уз зэфэшъхьафхэр зиІэ хъугъэхэм ягъэхъужьын, яеІэзэн къэралыгъом пэІуигъахьэрэр? Экономистхэм джащ фэдиз мылъку къалъытэрэр.

Урысые Федерацием псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ и Министерствэ къызэритырэмкІэ, дунаим ехыжьыхэрэм япроцент 17-р зэрылІыкІырэр тутыным игъэфедэн къыхэкІырэ уз хьылъэхэр ары.

Адыгэ Республикэм медицинэ профилактикэмкІэ и Гупчэ -ефеє єІпыІР мехеІшыфоІи шъхьафхэм ащыпсэухэрэр тутын зэрешъохэрэм иоагъэ зэгъэшІэгъэным фэшІ анкетированиер ащырагъэкІокІыгъ.

Пчъагъэхэм къызэрагъэлъагъорэмкІэ, зэупчІыгъэхэм япроцент 21-р тутын ешъох. Ау мыщ дэжьым къыхэгъэщыгъэн фае районхэм ащыпсэоу тутын ешьохэрэм япчьагьэ Мыекъуапэ дэсхэу тутыныр «зигьогогьухэм» процент 37,6-кІэ зэрэнахь макІэр. Зыныбжь илъэс 15 — 19-м нэсыгъэу зэупчІыгъэхэм ащыщэу проценти 5,2-р тутын ешъорэ пшъэшъэжъыех, шъэожъыехэр — процент 26-рэ. ЗэупчІыгъэхэм япроцент 63-м ехъурэм тутыныр чІадзыжьы ашІоигьоу къаІуагъ, ау Іэпы-Іэгъу ахэм ящыкІагъ.

Адыгэ Республикэм медицинэ профилактикэмкІэ и Гупчэ 2013-рэ илъэсым къыщызэІуахыгъ «Школа здоровья» зыфиІорэр. Ар зыфэгъэзагъэр тутынэшъоным цІыфхэр щыухъумэгъэнхэр, ар чІэдзыжьыгъэнымкІэ ІэпыІэгъу афэхъугъэныр ары. А еджапІэм нэбгыри 147-рэ къэкІуагъ, ахэм Іоф адишІагъ психиатр-нарко-

Мы мафэу тутыным зэрарэу къыхьырэм игугъу нахьыбэу зыщашІын фаем Адыгеим иІэзэпІэ учреждениехэм лекциехэр, пресс-конференциехэр ащыкІощтых, ныбжьыкІэхэм зэдэгущыІэгъухэр адашІы-

> ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт.

НАУЧНЭ ЕДЖЭНХЭР

Тарихъ мэхьэнэ ин зиІэ мэфэкІ

Славян тхыбзэмрэ культуевтинихентеф ефаМ в едмед научнэ еджэнхэр гуманитар ушэтынхэмкІэ Адыгэ республикэ институтэу Т. КІэращэм ыцІэ зыхьырэм 2007-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу щызэхащэх. Мы зигьо Іофыгьо иным изэхэщэн-гъэхьазырын фэгъэзагъ славян-адыгэ культурэ зэпхыныгъэхэмкІэ институтым иотдел. 2010-рэ илъэсым нэс мы Іофтхьабзэм къэлэ кІоцІыр ары къыубытыщты-гъэр, 2010-м щегъэжьагъэу республикэ ыкІи шъолъыр мэхьанэ иІэ хъугъэ. Еджэнхэр тапэкІэ АР-м и Лъэпкъ тхылъеджапІэ щызэхащэщтыгъэх, мы аужырэ илъэситІум ахэр гуманитар ушэтынхэмкІэ институтым итхылъеджапІэ иунэ щэкІох, тхыль къэгъэлъэгъон байхэри ащ рагъэхъулІэх.

Славян тхыбзэмрэ культурэмрэ ямэфэкІ изы шъуашэу щытых научнэ еджэнхэр. ЦІыф

Адыгэ РеспубликэмкІэ, лъэпкъыбэмэ якультурэ зэгъэшІэгъэнымкІэ, зэфэщэгъэнымкІэ мы мэфэкІым мэхьани, уаси иІ. Еджэнхэр анахь зытегьэпсыхьагъэхэр лІэужыкІэхэм, анахьэу джырэ ныбжьык Іэхэм, просветительствэм, гъэсэныгъэм лъапсэ зэридзыгъэр ягъэшІэгъэныр ары.

ЖъоныгъуакІэм и 24-м, 2013-рэ ильэсым зичэзыу научнэ еджэнхэр щыІагъ. Ар славян тхыбзэмрэ культурэмрэ я Мафэ фэгъэхьыгъагъ. Темэ шъхьаГэу зытегущыГагъэхэр «Значение славянской письменности и культуры в укреплении российской государственности и межцивилизационного диалога: история и современность» зыфиІорэр ары.

Научнэ еджэнхэр къызэ Уихыгъ ыкІи зэрищагъ тарихъ шІэныгъэхэмкІэ кандидатэу, гуманитар ушэтынхэмкІэ лъэпкъыбэр зыщызэдэпсэурэ Адыгэ республикэ институтым

славян-адыгэ культурэ зэпхыныгъэхэмкІэ иотдел ипащэу Наталья Денисовам.

Мы институтым ипащэу, филологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу Бырсыр Батырбый тарихъ мэхьанэ зиІэ мэфэкІымкІэ ащ хэлажьэхэрэм къафэгушІуагъ ыкІи пэублэ гущыІэ мы хъугъэ-шІэгъэ иным фэгъэхьыгъэу къышІыгъ. Славян тхыбзэмрэ культурэмрэ урысые къэралыгъом ылъапсэ гъэпытэгъэнымкІэ ыкІи обществэмрэ цивилизациемрэ ятарихъкІэ тхыбзэм мэхьанэшхо зэриІэр кІигъэтхъыгъ. Славян льэпкъхэм ямызакъоу, нэмыкІ цІыф лъэпкъхэу Урысыем щыпсэухэрэм заужьыжьынымкІэ славян тхыбзэр ыкІи культурэр пасэу щыІэ зэрэхъугъэхэм ишІуагъэ къызэрэкІуагъэр къыІуагъ. АщкІэ анахь щысэ иныр Адыгэ Республикэм щызэдэпсэурэ лъэпкъ зэфэшъхьафхэр джырэ мафэхэм урысыбзэкІэ тхэхэу, еджэхэу ыкІи гущыІэхэу зэрэщытыр къыхи-

Я VI-рэ научнэ еджэнхэм тарихълэжьхэр, культурологхэр, филологхэр, социологхэр, апшъэрэ ыкІи гурыт сэнэхьат зэгъэгъотыпІэ еджапІэхэм якІэлэегъаджэхэр, аспирантхэр, студентхэр, Адыгеим имызакъоу, нэмык чІыпІэхэм къарыкІыгъэ шІэныгъэлэжьхэр хэлэжьагъэх. Научнэ еджэнхэм доклад ыкІи къиІотыкІын 30-м ехъу къыщашІыгъ. Ахэр зэкІэ научнэ зэІукІэшхом итемэ ин къыра-ІотыкІ у гъэпсыгъагъэх. ЦІыфым икультурэкІэ тхыбзэм имэхьанэ, бзэр гушъхьэгъомылэ инэу зэрэщытыр, славян тхыбзэр къыздикІыгъэр, славян апэрэ егъэджак Гохэу Кирилл ыкІи Мефодий ялІыгъэ ин, славянхэм ыкІи адыгэхэм якультурэ гушъхьэбайныгъэ зэфэдэ нэшанэу хэлъхэр, Темыр-Къохьэп Іэ Кавказым итарихъ-культурэ кІэн ухъумэгъэнымкІэ ыкІи зэгъэшІэгъэнымкІэ тхыльеджапІэхэм яшІуагъзу къакІорэр ыкІи нэмыкІ льэныкъохэмкІэ гупшысэхэр бэу къыщыраІотыкІыгъэх.

Научнэ еджэнхэр зэрэк Іуагъэр къизыІотыкІырэ тхылъ мы материалхэр щызэхэугъоягъэу къыдагъэкІыщт.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр Іэшъынэ Асльан тырихыгъэх.

Туризмэм зырагъэушъомбгъущт

Зыгъэпсэфын е зыплъыхьан закъор арэп туристхэр зекІо зыфакІохэрэр, ахэм шІэныгъэ мурадхэри зыдаІыгъых. Ежьхэм ямылъэпкъэгъухэм яхабзэхэр, яматериальнэ, гушъхьэхэхьо культурэ къырыкІуагъэр зэрагъашІэ. АгухэмкІэ зыфэрэзэжьхэу, яшІэныгъэхэм бэу хахъо афэхъугъэу зыгъэпсэфакІохэм къагъэ-

Туризмэм анахь игъэкІотыгъэу зызщиушъомбгъун ылъэ- гъэфедэхэрэр ары. кІншт чІнпІэхэм ашышых

рэ. Мыхэм чІыпІэ гъэшІэгъонхэр тарихъымкІэ байхэу, узІэпащэу яІэх. ГухэкІыр чІыпІэ Псэйтыку бэмышІэу щызэхабай шІагъохэр икъу фэдизэу зэрамыгъэфедэхэрэр ары.

Аужырэ илъэсхэм туризмэм зегъэушъомбгъугъэнымкІэ пофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэр зэрахьэхэу аублагъ, игъэк Готыгъзу Іофым ыуж ихьагъэх. ЕтІани дэгъу дэдэр краимрэ республикэмрэ гъусэ зэфэхъугъэхэу амалэу щы Гэхэр зэра-

Туризмэм изегъэушъом Краснодар краимрэ Адыгеим- гъун фэгъэхьыгъэ Іофтхьабзэхэр щырахъухьанхэу зэІукІэгъу игъэкІотыгъэ къуаджэу щэгъагъ. Темэу зытегущыІагъэхэр мыщ фэд: «Туризмэр гъэпсыгъэнымкІэ регионитІум (Краснодар краимрэ Адыгэ Республикэмрэ) Іофтхьабзэу зэрахьан фаехэр».

ЗэІукІэгъум хэлэжьагъэх Адыгэ Республикэмрэ Краснодар краимрэ ялІыкІохэр, яобщественнэ советхэм ахэтхэм ащыщхэр, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет Хасэмрэ Краснодар краим и Хэбзэйхъухьэ Советрэ ядепутатхэр, общественнэ ык и ветеран организациехэм ялІыкІохэр, СССР-м илетчик-космонавтэу Анатолий Березовоир.

Зытегущы Гагъэхэм ащы--факашефек ампеал фыЦи хыш -естее дехеГинтышифеек мех кІугьэнхэр, общественнэ организациехэмрэ хэбзэ органхэмрэ зэдаштэу зэдэлэжьэнхэр, гъэсэныгъэм фэгъэхьыгъэу цІыфхэм къаІэтырэ Іофыгъохэр лъыгъэкІотэгъэнхэр, туризмэм изыкъегъэІэтын цІыф жъугъэхэр хэгъэлэжьэгъэнхэр.

ЗэГукГэгъум унашъо щашГыгъ проектэу «Адыгея — Кубань» зыфиІорэм диштэу Адыгэ Республикэм, Краснодар краим яобщественнэ организациехэмрэ хэбзэ органхэмрэ зэхащэрэ зэІукІэгъухэр тапэкІи лъагъэкІотэнхэу.

- ЦІыф лъэпкъхэр зэгуры-Іохэу щы і энхэмк і этуризмэм мэхьанэшхо иI, — ыІуагъ краим игубернатор дэжь щыІэ Советым итхьаматэу Андрей Зайцевым. — ЦІыфхэр нэТуасэ зэфэхъух, зэрэшІэх, нахь зэпэблагъэ мэхъух. Проектэу «Зы псыхьом инэпкъитІу» зыфи-Іорэр зэдэтштэнышъ, ар тиІэубытыпІзу тызэдэпсэун фае.

- Тигуапэ зэІукІэгъу

къуаджэм зэрэщыкІуагъэр, ы Іуагъ Адыгэ Республикэм ил ык Іоу краим игубернатор дэжь щыІэ Трэхьо Тимур. — Тызтегущы Гагьэхэр Гоф дэгьух, ахэр дгъэцэкІэнхэ фае.

Унашъоу ашІыгъэм кІэтхагъэх Трэхъо Тимуррэ Андрей Зайцевымрэ. Нэужым Псэйтыку зыцІэ щыраІорэ чІыпІэ хэгъэунэфыкІыгъэхэр хьакІэхэм арагъэлъэгъугъ, къуаджэм нэІуасэ фашІыгьэх, дахэу хьакІэхэр агъэкІотэжьыгъэх.

КІэлэцІыкІухэр дэгьоу егьасэх

нымкІэ Пэнэжьыкъое кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэу «Насып» зы--еатыз еТтанеТи ешапи медоГиф цэкІэрэ Хъут Нэфсэт къызыхъугъэ мафэр хигъэунэфыкІыгъ. Ащ ехъулІ у район администрацием ипащэ игуадзэу Бэгъушъэ Борисэ, районым гъэсэныгъэмкІэ игъэІорышІапІэ иІэшъхьэтетэу Ерэджыбэкъо Адамэ, райметодкабинетым ипащэу Уайкъокъо Марыет Хъут Нэфсэт и Іофш Іап Іэ къакІохи, имэфэкІыкІэ фэгушІуагъэх, щытхъу тхылъхэр, шІухьафтынхэр, къэгъагъэхэр ратыгъэх, псауныгъэ пытэ иІэнэу, кІэлэцІыкІухэм япІункІэ гъэхъэгъэшІоу иІэхэм ахигъэхъонэу, зипэщэ коллективым ищытхъоу аІорэм къыщымыкІэнэу, илъфыгъэхэм къакІэхъухьэхэрэм, къапыфэжьыхэрэм янасып гушІуагьо ыльэгьунэу, шІоу щыІэр къыдэхъунэу, бэгъашІэ хъунэу фэлъэІуагъэх.

Зигугъу къэтшІыгъэ гущыІэ фабэхэу районым ипащэхэм фаГуагъэхэр зэкГэ Хъут Нэфсэт къылэжьыгъэ шъыпкъэу зэрэщытым тыщыгъуаз. Сыда пІомэ мы тыкъызытегущыІэрэ бзылъфыгъэр институтыр къыухыгъакІзу 1968 — 1970-рэ илъэсхэм Іоф къыздэзышІагъэу, нэужым Теуцожь «Сельхозтрансым», Пэнэжьыкьое гъомылэпхъэшІ комбинатым ядиректорыгъэу, Теуцожь районым игупчэ 2000-рэ илъэсым Пэнэжьыкъуае къызахьыжьым ащ изэхэщэжьын зыпшъэ ифагъэу, илъэс заули ипэщагъэу, адыгэ шъолъырым дэгъоу щызэлъашІэрэ Хъут Теуцожь ишъхьэгъус.

БэмышІ теуцожь райо- Трахьомэ япхьу, щыІ ныгъэм игъогу дахэ къыкІугъ. ЛъапсэмкІэ Щынджыеми, къызщыхъугъэри, зыщапІугъэри поселкэу Яблоновскэр ары. Ащ иящэнэрэ гурыт еджапІэу Ефим Духовнэр зипэщагъэр 1970-рэ ильэсым къыухыгъ. ХьисапымкІэ анахь кІэлэеджэкІо дэгъухэм ахалъытэщтыгъ. Джары а илъэс дэдэм еджапІэм илаборантэу Іоф ышІэнэу зыкІырырагъэжьагъэр, нэужым кІалэхэр ригъэджэнхэу Іизын зыкІыратыгъагъэр. Джаущтэу Іоф ышІэзэ, АКъУ-м ифизмат факультет 1976-рэ илъэсым дэгъоу къыухыгъ. Яблоновскэ еджапІэм ильэситфэ кІэлэегьаджэу Іоф щишІагъ.

Унагъо зехьэми Пэнэжьыкьое гурыт еджапІэм ильэситІо щыригъэджагъэх. Аущтэу шІу ылъэгъурэ кІэлэегъэджэ сэнэхьатэу иныбжыкІэгъум къыхихыгъэм илъэсиблэ Іоф ришІагъэу 1978-рэ ильэсым Пэнэжьыкъое кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэм шылэжьэнэу Іохьэ.

КъызхэкІыгъэри къэс-Іон, — еІо Нэфсэт, — егъашІэм ныбжыкІэхэм уахэтыныр, Іоф адэпшІэныр, яшІэныгъэ ихэгъэхъон, адыгэгъэ шэнхэбээ зэхэтык Гэхэр ягунэсхэу пІугъэнхэм уадэлэжьэныр сикІасэзэ къэсэхьы. Джары гурыт еджапІэр къызэрэсыухэу ныбжьыкІэхэм Іоф адэсшІэнэу, еджапІэм сыщылэжьэнэу езгъажьи, Іоф сшІэзэ институтыр къызкІэсыухыгъэри. Ау унагъо сихьи, сабый къызыспэфэм, ащ унэм сыдисын е садикым сыдыщыІэн фаеу зэхъум еджапІэм гьожьырэп. КІэлэегьэджэ сэнэхьатри сик Іэсагъэми, сабыйхэм уахэтыныр тхъагъо. Илъэс зытІущ нахь зымыныбжь кІэлэцІыкІухэу апэу къытфащэхэрэр ашІэрэ щымыІэу къысщыгугъыхэу къысэплъыхэ зыхъукІэ, сыбгъэ кІэсэубытэх, сфэлъэкІыщтыр афэсэшІэ. Джаущтэу программэ гъэнэфагъэм тетэу Іоф адатшІэзэ, абзэ къэбзэнэу, ягупшысакІэ дэхэнэу, акъылышІо хъунхэу, шъыпкъагъэ яІэнэу, ныбджэгъуныгъэм уасэ фашІэу еджапІэм чІэхьанхэ охъуфэ тэпІух.

Хъут Нэфсэт илъэс 12 кІэлэпІу къызэрыкІоу щытыгъ. 1990-рэ илъэсым кІэлэпІу шъхьа і ашіыгъ. 2013-рэ илъэсым ищылэ мазэ къыщегъэжьагъэу кІэлэцІыкІу ІыгьыпІэм ипащэ ипшъэрылъхэр егъэцакІэх. ПстэумкІи Іоф зэришІэгъэ ильэс 43-м щыщэу 35-м садикым щэлажьэ.

Зипэщэ коллективыр зэрэхъурэр нэбгырэ 31-рэ. Зипшъэрыльхэр зымыгъэцакІэрэ, кІэлэцІыкІухэм ыгурэ ыпсэрэ етыгъэу адэмылажьэрэ ахэтэп. ЛІэшІэгъу щанэм ехъу зыщылэжьэгьэ кІэлэцІыкІу ІыгьыпІэм иІофшІэгъоу Іутхэм ящытхьу фэухырэп. Апэ зыцІэ къыриІорэр илъэс 25-рэ фэдиз хъугъэу кІэлэпІоу Іоф зышІэрэ Светлана Дашко ары. Хъот Эмми кІэлэцІыкІухэр шІу ельэгьух, ренэу ахэт, емызэщэу яфэІо-фашІэхэр егъэцакІэх, ащ фэшІ ны-тыхэри къыфэразэх. Жэм къыхырэп Бэрзэдж Марзыети, Ехъул Б Фатими яхъупхъагъэ, уцурэ тІысырэ яІэп. Ахэр зэкІэ огъоу щызэлъашІэрэ Хъут сыкъыІукІыжьи, кІэлэцІыкІу опытышхо зиІэ кІэлэпІу закІэх. уцожь ишъхьэгъус. ІыгъыпІэм 1978-м Іоф щыс- Ахэр ящысэтехыпІэхэу, яупчІэ- жьэгъухэу, яІэпыІэгъухэу дэ-

гъоу мэлажьэх ныбжьык Іэхэу, етыгъэу неущ тимафэ зыфэдэпсихологэу Нэныжъ Фатимэрэ музыковедэу Пэнэшъу Ма-

Корр.: КІэлэцІыкІу тхьапша непэ узипэщэ «Насыпым» щаІыгъыр? Ахэм аныбжьыр, къуаджэу къыздыращыхэрэр? Илъэсым еджапіэм чіэжъугъахьэрэр?

Хъут Н.: Сызипэщэ садикыр кІэлэцІыкІу 90-рэ чІэфэным тегъэпсыхьагъ. Ау непэрэ мафэм ехъулІэу щытІыгъыр 206-рэ. Ащ фэшІ зэхьокІыныгъэ горэхэри тфашІыгъэх. Джыри районым ипащэхэм кІэлэцІыкІу . - ÎыгъыпІэм зырагъэушъомбгъу нэу ары. Мыщ щытІыгъ кІэлэцІыкІухэр къаращых Пэнэжьыкъуае имызакъоу, Нэчэрэзые, Пщыкъуйхьаблэ, Тэуехьаблэ, Нэшъукъуае, Джэджэхьаблэ. Ау планхэм къызэрэдальытэрэмкІэ, мы ильэс благьэхэм аужырэ къоджитІуми кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэхэр къащызэІуахынэу ары. КІэлэцІыкІоу къытфащэхэрэм аныбжьыр илъэс 1,5 — 3-м щегъэжьагъэу 6,5-м нэсы. Ахэр аныбжь елъытыгъэу куп-купэу зэтеутыгъэу Іоф адашІэ, нэужым еджапІэм чІэхьэх. ГъэрекІо тикІэлэцІыкІу ІыгъыпІэ къычІитІупщыгъэ нэбгырэ 42-р апэрэ классым чІэхьагъ. Мыгъэ илъэсыкІэ еджэгъур къэсымэ еджапІэм етщэлІэщтыр кІэлэцІыкІу 31-рэ. Къихьащт 2014-рэ илъэсым апэрэ классым чІэдгъэхьащтыр 50.

<u>Корр.:</u> Джы дэгъугъэ гъэшхэн Іофыр кіэлэціыкіу іыгъыпіэм зэрэщызэхэщагъэм тыщыбгъэгъозэгъэмэ.

Хъут Н.: АщкІэ тиІофхэр дэгъух. РеспубликэмкІи щысэу тарагъэлъэгъу. Шэпхъэ гъэнэфагъэхэм адиштэу кІэлэцІыкІухэр мафэм щэ тэгъашхэх. Гъомылэпхъэ зэфэшъхьафхэм язырызыгъоу Іанэм тетымыгъэуцорэ щыІэп. АщкІэ районым ипащэхэми анаІэ къыттет, тызыщагъакІэри щыІэп. ХэтэрыкІхэри, пхъэшъхьэ-мышъхьэхэри къытфащэх. ТищыкІагъэу зыфатГорэр зэкІэ дэгъоу къытфэзыщэрэр Пэнэжьыкъое ПРТ-м ипащэу КІыкІ Аслъан. ЗыкІи тызэшІуигъанэрэпышъ, льэшэу тыфэраз. Джащ фэд типщэрыхьакІохэу Хьаджэбыекъо Саидэ, Блэгъожъ Сусанэ, Хъут Раисэ, ахэм яІэпыІэгъоу Хъот Марзыет яІофшІакІэ еІолІапІэ иІэп, игъом дэгъоу, гохьэу, ІэшІоу мэпшэрыхьэхэшъ, льэшэу тафэраз. КІэлэцІыкІу пэпчъ гурытымкІэ сомэ 70-м ехъу зыосэ гъомылэпхъэ зэфэшъхьафхэр мафэ къэс Іанэм фытырагъэуцо.

Хъут Нэфсэт ыгурэ ыпсэрэ

щтыр зэлъытыгъэ ныбжьыкІэхэм яп ун ильэс 43-рэ хъугъэу зэрэфэлажьэрэм ифэшъошэ уаси къыфашІыгъ. 2002-рэ илъэсым Урысые Федерацием, 2006-рэ илъэсым Адыгэ Республикэм шІэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэкІэ яминистерствэхэм ящытхъу тхылъхэр, 2008-рэ илъэсым Адыгэ Республикэм и Парламент и Щытхъу тхылъ къыфагъэшъошагъэх. Район администрацием ыкІи районым гъэсэныгъэмкІэ игъэІорышІапІэ ящытхъу тхылъыбэхэри къыратыгъэх.

Хъут зэшъхьэгъусэхэу Теуцожьрэ Нэфсэтрэ яунагъуи дахэ. Япшъашъэхэу Фатими, Саиди, якІалэу Аслъани Кубанскэ къэралыгъо университетыр къаухыгъ, унагъохэр яІэх. Фатимэ зыщеджэгъэ университетым икафедрэ идоцент, экономикэ шІэныгъэхэмкІэ кандидат. Саидэ бизнесым пылъ. Аслъани, ащ ишъхьэгъусэу Зареми район администрацием щэлажьэх, янэ-ятэхэм алъэхэсых. Ахэм якІалэу Даур зэрэунагъоу щэгушІукІы.

Хъут Нэфсэт ыпшъэкІэ зигугъу къэтшІшгъэ хэбзэ ІофшІэныр щытхъу хэлъэу зэригъэцакІэрэм имызакъоу, бысымгощэ бэлахь. Мыхэм цІыфыбэ зэряуал Гэрэр сэш Гэшъ, сыдигъо удэхьагъэми ренэу нэгушІоу, «еблагъэр» ыпэ итэу къыппэгьокІыщт, етІани хьазыр зэпыт.

Иунэгъо хъызмэти хъопсагъоу, щысэтехыпІзу зэрехьэ. Инысэу Заремэ иІэпы Іэгьоу адыгэмэ алэжьы хабзэу яхатэ къыдимыгъакІэрэ, щимыгъэбагьорэ шыІэп. Тхьачэтхэр пшІы пчъагъэхэу, чэтхэр шъэ заулэу яІэ зэпытых. Ячьыг хати дахэ, ящагуи къабзэ, гуІэ-

Джащ фэдэу бэ зымыІоу бэ зышІэрэ бзылъфыгъ зисурэт непэ гъэзет нэкІубгъом ишъульагьорэр. Ымакьэ Іэтыгьэу гущыІ у цІыф зэхихыгъэп. Тидунай къэзыгъэдэхэрэ бзылъфыгъэ шъэбэ ІофшІэкІошху, бысымгощэ хъупхъ.

Нэфсэт, укъызщыхъугъэ мафэр бэмышІэу хэбгъэунэфыкІыгъэшъ, тыпфэлъаІо узипэщэ кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэу «Насыпым» ищытхъоу аІорэм хэбгъэхъонэу, гъунэпкъакІэхэр ебгъэштэнхэу, тинеущырэ мафэ къэзыгъэдэхэщтхэр, тиадыгэ льэпкъ ищытхъу языгъэІощтхэр ппІунхэу, псауныгъэ пытэ уиІэнэу, уишъхьэгъусэрэ орырэ шъузэдатхъэу, шъуикъорылъф Даур ихъяр шъуІэтэу, хъярырэ гушІуагьорэ нэмыкІ къышъомыхъулІэу шъущыІэнэу.

НЭХЭЕ Рэмэзан. Сурэтым итыр: Хъут Нэфсэт кІэлэцІыкІухэр регьа-

Сомэ мин 24-рэ тазырэу атыралъхьагъ

Федеральнэ миграционнэ къулыкъум Адыгэ РеспубликэмкІэ иотдел икъулыкъушІэхэм АР-м хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министерст--мехеІшифоІи НОМО и ев рэ Теуцожь районым имежрайон прокуратурэрэ ягъусэхэу Адыгэкъалэ щашІырэ псэуальэхэм альэныкьокІэ

уплъэк Гунхэр зэхащагъэх.

Ащ изэфэхьысыжьхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкІэ, ІэкІыб къэралхэу Гурыт Азием хахьэхэрэм къарыкІыгъэ нэбгыри 7-мэ фитыныгъэ ямы Іэу Іоф ашІэщтыгъ. Ахэм альэныкъокІэ административнэ протоколхэр зэхагъэуцуагъэх, сомэ мин 24-рэ тазырэу атыралъхьагъ.

Джащ фэдэу Іоф ашІэн амал яІэнымкІэ Урысыем ихэбзэгъэуцугъэу фитыныгъэ къязытырэр гъэцэкІэгъэн зэрэфаем фэгъэхьыгъэу адэгущы Гагъэх.

ІэкІыб къэралхэм къарыкІыгъэ цІыфхэм Іоф языгъашІэштыгъэхэм, ащкІэ хэбзэгъэуцугъэр зыукъуагъэхэм альэныкьокІэ Теуцожь районым ипрокуратурэ мы уахътэм уплъэкІўнхэр регъэкІо-

Дунаим тет сэнэхьатыбэмэ ялъытыгъэмэ, анахь мэхьанэшхо сыдигъуи зэратырэр кІэлэегъэджэ ІофшІэныр ары. ШІум, зэфагъэм узэрафэлэжьэн фаем ишыхьатэу лъэхъэнэ пстэуми ар щытыгъ. КІэлэегъэджэ шъыпкъэу цІыфыгъэшхо зыхэльым кІэлэцІыкІухэр шІэныгъэхэм ахещэх, Іофшіэным фэщагьэхэу, гупшысэшъухэу ыкІи ежь-ежьырэу хэкІыпІэ горэхэр къагъотышъоу егъасэх.

КІэлэегьэджэ ІофшІэнымкІэ апшъэрэ категорие зиІэ Темзэкъо Маринэ Мэджыдэ ыпхъур 1997-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу Адыгэ республикэ гимназием щэлажьэ, адыгабзэмкІэ регъаджэх.

Маринэ ежь ил акъок Гэ Хьатыгъужъыкъуае щыщ. Республикэ гимназием, ащыгъум еджэпІэ-интернатэу щытыгъ, я 11-рэ классыр къыщиухыжьыгъ. Нэужым Адыгэ къэралыгъо университетым филологиемкІэ иотделение чІахьи, ищытхъу аригъа Гозэ щеджагъ. Илъэс 16-м ехъугъэу я 5-рэ классым къыщегъэжьагъэу я 11-рэ классым нэс ащеджэрэ кІэлэцІыкІухэм адыгабзэмрэ литературэмрэ арегъэхьы.

— Мы сэнэхьатыр къыхэсхынымкІэ джэнджэш сиІагъэп, сыда пІомэ сяни, сяти кІэлэегъаджэх, ащ нэмыкІэу тильэпкъыкІэ нэбгырэ 30 фэдиз кІэлэегъэджэ сэнэхьатым рэлажьэх, — еІо Маринэ. — Сызэрэадыгэм сырыгушхоу, сыдигъуи адыгабзэр ыпэ изгъэшъызэ къэсэхьы. КъыткІэхъухьэрэ ныбжьыкІэхэм яныдэльфыбзэ ашІомыкІодэу, ар зэраГуслъхьащтым сыпыль, ащкІэ шІыкІэ ыкІи екІолІэкІэ гъэнэфагъэхэр къызэрафэзгъотыщтым сыдэлажьэ. Ау, гукъау нахь мышІэми, адыгабзэмкІэ сыхьат пчъагъэу къытатырэр икъурэп, ар зы сыхьат нымкІэ адыгэ гущыІэжъхэр

Ныдэлъфыбзэм фэлажьэ

ныІэп зэрэхъурэр. Ащ къыхэкІыкІэ екІолІакІэу бэ згъэфедэрэр: джэгукІэ шъуашэм илъ ІофшІэнхэр, ребусхэр, кроссвордхэр, нэмыкІхэри. ЕтІани непэ адыгэ къуаджэхэм афэмыдэу къалэм дэс кІэлэцІыкІухэр адыгабзэмкІэ ебгъэджэнхэр къин. Сыда пІомэ ахэм янахьыбэм яныдэлъфыбзэ икъоу аІульэп. ГущыІэм пае, я 5-рэ классым щеджэхэрэм адыгабзэкІэ мыгущыІэшъухэрэр бэу ахэтых. Ахэр икІэрыкІэу хьарыфыльэмкІэ ебгьэджэжьынхэ фаеу мэхъу. Бзэр къагурэІо, ау зэрэмыгущы Гэшъухэрэм къыхэкІэу пшысэ къазыфэсІуатэкІэ, ар урысыбзэкІэ ежьхэм къысфаІотэжьы. КІэлэцІыкІухэм бзэр зэраГумыльыр непэ анахь гумэкІыгъошхоу тиІэхэм ащыщ. АщкІэ илъэс къэс тиІофхэр нахь дэи мыхъухэрэмэ, нахьы-

шІум тыпэчыжь... Адыгэ шэн-зэхэтыкІэ дахэхэр сабыйхэм апкъырыхьаМаринэ бэрэ егъэфедэх, ямэхьанэ гуры Іогьош Іоу къафе-Іуатэ. ИжьыкІэ адыгэхэм ахэлъыгъэ шэн-хэбзэ дахэхэр кІэлэцІыкІухэм зэрахилъхьащтым дэшъхьахырэп.

- Бзэр кІэлэцІыкІум ицІыкІугъом унагъом щызэримыгъашІэмэ, еджапІэм къытитырэ сыхьат закъом сыда къыфихьыщтыр? — упчІэ къегъэуцу Маринэ. — А зэкІэ къыдэслъытэзэ, внекласснэ Іофтхьабзэхэр зэхэсэщэ, адыгэ шэн-хабзэхэм яхьылІагьэу «лъэтегьэуцу», «адыгэ нысащ», «кушъэхапх» зыфэпІощтхэр афызэхэсэщэ. Ащ фэдэ Іофтхьабзэхэм кІэлэцІыкІухэр ашІогьэшІэгьонэу ахэлажьэх, сценкэ цІыкІухэр къагъэлъагъох, усэхэм къяджэх. Джащ фэдэу бэрэ къетэгъэблагъэх тиусакІохэр, титхакІохэр, театрэм иартистхэр, нэмыкІхэри.

Маринэ зэрилъытэрэмкІэ, бзэм зыкъегъэІэтыжьыгъэным пае ыпэрапшІэу къыткІэхъухьэрэ кІэлэцІыкІухэм ар аІуплъхьан фае, сабыир цІыкІузэ адыгабзэкІэ удэгущыІэн, бгъэгущыІэн фае.

– Бзэр зэрагъэшІэнымкІэ купитІу хъоў — адыгэ ыкІи урыс группэхэр тиІэх, къе Іуатэ Маринэ. — Ау бэрэ къыхэкІы адыгэ купым ис адыгэ кІэлэцІыкІухэм янэ-ятэхэр къакІохэу «тикІалэ адыгабзэр къин къыфэхъу» аІозэ урыс купым ащэжьхэу. Гукъау нахь мышІэми, ар зыІохэрэм адыгэ лъэкъуацІэхэр ахьых... КъыхэкІых урыс кІэлэцІыкІум адыгабзэ рагъашІэ ашІоигъоу янэ-ятэхэр къыкІэльэІухэуи. Мыщ дэжьым бэмэ уягупшысэ...

Адыгабзэр кІэлэцІыкІум зэригъэшІэнымкІэ зыпари пэрыохъу къытфэхъурэп, тхылъхэр тфекъух, тхылъеджапІэм ахэр икъоу къытІэкІегъахьэх, кІэлэцІыкІухэм ащэфыхэрэп.

АдыгабзэмкІэ зэрэригъаджэхэрэм нэмыкІэу шІэныгъэхэм

зыщахагъэхьорэ Адыгэ республикэ институтым Маринэ кІэлэегъаджэхэм лекцие къащыфеджэ. Бзэр нахь дэгъоу, нахь гъэшІэгьонэу, гурыІогьошІоу кІэлэцІыкІухэм зэрябгъэшІэщт шІыкІэхэмкІэ адэгуащэ. АщкІэ ежь-ежьырэу ыгъэхьазырыгъэ егъэджэкІэ шІыкІэр егъэфедэ.

Маринэ ригъэджэрэ кІэлэцІыкІухэр адыгабзэмкІэ республикэ олимпиадэхэм ахэлажьэх, хагъэунэфыкІырэ чІыпІэхэр ренэу къыдахых. Къыблэ федеральнэ шъолъырым республикэу итхэм якІэлэеджакІохэм азыфагу щыкІогьэ зэнэкъокъоу «Яблони нартов» зыфи Іорэм Маринэ ригъэджэрэ кІэлэцІыкІухэр хэлажьэхи, я 2-рэ чІыпІэр къыдахыгъ. 2010-рэ илъэсым «Лучшие учителя предметники» зыфи Горэмк Гэ Маринэ анахь кІэлэегъэджэ дэгъухэм ахалъытагъ ыкІи Щытхъу тхыль къыфагъэшъошагъ. Ащ нэмыкІзу льэныкъо зэфэшъхьафхэмкІэ щытхъуцІэхэр мымакІэу къылэжьыгъэх.

КъэІогъэн фае иІофшІэн дэгъоу зэригъэцакІэрэм имызакъоу, Маринэ ІэпэІэсэныгъэ зэрэхэлъыр. Дэн-хэдыкІыным ар фэІазэу нысхъапэхэм лъэпкъ шъуашэхэр афедых, ахэр дахэу дышъэ ІуданэкІэ хедыкІых. Шахьылхэм, ипшъэшъэгъухэм шІухьафтын афешІых, ащ иІэшІагъэ зылъэгъугъэхэм щащэфэуи бэрэ къыхэкІы.

Шыфым ежь ыгукІэ зыфэщэгъэ сэнэхьатыр ыІэ къызыригъахьэкІэ, ащ гухахъо хигъуатэзэ рэлажьэ. Джащ фэдэ цІыф Марини. Джырэ лъэхъан кІэлэегъэджэ сэнэхьатыр анахь къинхэм зэращыщыр къыгурэ-Іоми, кІэлэеджакІохэм Іоф адишІэныр икІас, «иІофшІэн Тхьэм къыфигъэхъугъ» зыфа-Іохэрэм ащыщ.

КІАРЭ Фатим.

Хы пцэжъыехэми быбыхэрэр ахэтых

пцэжьыехэр псым зэрэхэсхэр кІышь, псы кІыІум тетэу мет- рымэ ахэсым а шэн-зекІуакІэр ыкІи ащ зэрэщесыхэрэр. Ау рэ 20-м щегъэжьагъэу 400-м къыхафэу къыхэкІы. ЧІы ІэтызэкІэмэ къыдырагъэштэщтэп пцэжъыехэм быбыхэрэр зэрахэтхэм. Ары гъэзетеджэхэр ащ фэдэ пцэжъыехэм нэІуасэ афэсшІы сшІоигъоу сыгу къызкІэкІыгъэр.

Ахэр Тихэ, Индийскэ, Атлантическэ океанхэм ахэсых. Ащ фэдэмэ псы мыщыухэм уащы-ІукІэрэп, ахэсхэп.

- пехыни феха е Гиетани В сантиметрэ 15 — 55-м нэсых. ЫпэкІэ, ышъхьэ пэблагъэу, кІэбзыеу иІэхэм кІочІэшхо ахэлъэу щыт. Ахэм кІочІэшхоу арагъэгъотырэр къыздырагъаІэзэ, а пцэжъыемэ быбыныр агу къызыкІыкІэ, ыпэрэ бзыйхэм лъэшэу Іоф ашІэнэу агъэпнэсэу мэбыбышъ, хэпкІэжьы, арэущтэу заулэрэ кІашІыкІыжьы. Арышъ, пцэжъыеу зыфехнешымк мехампеал шыш ахэм къахафэу къыхэкІы. Ащ фэдэу зигугъу къэтшІыгъэ пцэжъыехэр зыкІэхъугъэхэр джыри наукэм зэхифыгъэп. Наукэм ащ ехьылІагьэу шІэныгъакІэхэр къыІэкІахьэмэ, гъэзетеджэхэр щыдгъэгъозэных. А Іофыгъом дэлэжьэрэ шІэныгъэлэжьхэри

ГъэшІэгъоны ащ фэдэ зекІокІэ-шІыкІэхэр къызхафэхэрэр псы мыщыухэм ахэсхэми загъорэ къызэрахэкІыхэрэр. ГущыІэм пае, форелэу (пцэкъолэн, пцэфы, пцэгый адыгэмэ

ЦІыфэу щыІэ пстэуми ашІэ сых. ЕтІанэ псым къыхэп- зэраІоу) къушъхьэ псыхьо чъэгъэу псыр къызэчъэхырэмэ форелыр адэкІоен ымылъэкІы зыхъукІэ, къызэкІэкІошъ, зэресырэм ипсынкІагъэ хегъахъошъ, метрэ зыхыблэ мапкІэшъ (мэбыбышъ), нахь лъагэм дэпкІае. Аш ышхын нахьыбэ щигъотыным щыгугъызэ, къыпеорэ псыр зэпечы. Форелыр ащ щыІэныгъэм фигъэсагъэу уеплъын плъэкІыщт: нахьыбэ ышхын зыщигъотын шІошІырэм зырегъэхьы.

Тыкъэзыуцухьэрэ дунаим къыхэтхыгъэ щысэхэм къагъэлъагъорэмкІэ сыд фэдэ псэушъхьэ лъэпкъи уфэсакъызэ нэжгъурэу уалъыплъэмэ, ящы-ІэкІэ-зекІуакІэ гъэшІэгъонхэр

къыхэбгъотэн плъэкІыщт. Тыкъэзыуцухьэрэ дунаим гу зылъытымытагъэу хэлъыр мыухыжь. Ахэм алъыплъэнхэу, шэн-зекІокІэ гъэшІэгъонхэр къыхагъэщынхэшъ, ахэм къатегущыІэнхэу кІэлэеджакІохэр бгъасэмэ, жэбзэ дахэм фэІазэ хъунхэмкІэ ІэпыІэгъух, сабыйхэм яшІэжь зиушъомбгъунымкІэ амалышІу, гу-

щыІэхэмрэ гущыІэ зэпхыгъэхэмрэ тэрэзэу гъэфедэгъэнхэм ригъэсэщтых, жэбзэ зэгъэфэным фигъэсэщтых, тэрэзэу гущы З хъунхэмк З иш Зуагъэ къэкІощт.

БЛЭГЪОЖЪ Зулкъарин. Адыгэ къэралыгъо университетым ипрофессор.

УПСАУНЭУ УФАЕМЭ

Мы рубрикэр («Упсаунэу уфаемэ» зыфиІорэр) иІзу тигъззет нэкІубгъохэм ащыщ бэмышІзу къидгъэхьэгъагъ щаир народнэ медицинэм зэрэщагъэфедэрэ шІыкІэхэм ащыщхэр. Ар нахь зыфэгъэхьыгъагъэр щай шІуцІэкІэ заджэхэрэм шІуагъэу хэльыр ары.

Непэ зигугъу къэтшІы тшІоигъор щай уцышъоу аужырэ лъэхъаным цІыфхэр нахь зыпыщагъэ хъухэрэр, шІуагъэу хэлъхэмкІэ зэбгъэпшэн щымы этьон льэпкьэу альытэрэр ары. Мы щай лъэпкъым тинепэрэ щы акіз фошъошэ чІыпІэ щиубыты хъуныр къызыхэкІырэр япхыгъ технологиякІэхэм, тыкъэзыуцухьэрэ дунаим изытет, нэмыкІхэми. Мары шІэныгъэлэжьхэм къыхагъэщы цІыфэу телевизорым бэрэ еплъырэр щай уцышъом бэрэ ешъон фаеу. Гъомылапхьэхэм, псым ахэльэу пкъышьолым къы ІэкІэхьэрэ «гъучІ онтэгъу» зыфаІохэрэ пцашІор, чынасыур (ртуть), гьофыр (цинкыр) пкъышъолым къыхещыжьых щай уцышъом.

ЦІ у иІ эм къегъэлъагъо мы щаир адрэхэм зэратекІырэр. Щай шІуцІэм егьэпшагьэмэ, зигугъу тшІырэ щаим «щаимэ» иІэп, иІэшІугъэкІи уцышьор гъучІымэ кІуачІэ зыхэурэр ары.

ащ фэдэп, ау псауныгъэмкІэ шІуагъэу хэлъыр макІэп. ИжьыкІэ къыщегъэжьагъэу агъэунэфыгъэу щыт щай уцышъом цІыфэу пщэрыщэ хъухэрэр ешъохэзэ ашІымэ, зэрахэкІыщтыгьэр, нахь од зэрэхъущтыгъэхэр, пкъынэ-лынэ зэрытыпІэхэр мыузынхэмкІэ ар зэрэфедэр, щыгъур ыкІи нэмык Токсинэхэр пкъышъолым къызэрэхищыхэрэр. КІэлэцІыкІухэм бэрэ къяутэкІыщтыгъэ узэу «золотуха» зыфаlорэм elэзэгъэнымкlи щай уцышьор амалышІоу народнэ медицинэм ыгъэфедэу щытыгь. Витаминхэр цІыфым икъоу зэрэГэкГэмыхьэрэм къыхэкГэу уз зэфэшъхьафхэр иІэ хъугъэмэ (гущыІэм пае, цингэр) щай уцышъом рагъашъощтыгъ.

Шъуфэсакъ! Щай уцышьом льыдэкІуаер льэшэу къырегьэхы, нахь макІэ ешІы, арышь, уфэсакьын фае. Ар бгъэфедэ хьущтэп плъырстыр уз уиІэмэ, жъэжьыехэр мэузыхэмэ, бзыльфыгьэу сабый зышьо хэльхэри ащ емышьохэмэ нахышІу (анахьэу гьомылапхьэхэр, мэ зэфэшъхьафхэр къызэмыкІухэрэр).

Псауныгъэм зэрар езыхын зылъэкГыщт щай

Чыихъыр *(ангинэр),* чый етагъэр *(ларин*–

Щайджэмышхым из щай уцышьом псы гъэжъогъэ стэчан кІэпкІэнышъ, такъикъ 15 — 20-м щыбгъэтыщт. Ащ фэдэ щай кІуачІэр тІэкІу гьэфэбагьэу мафэм заулэрэ чыим ибгьэчьыхьэзэ пшІыщт.

ЛъыдэкІуаер

Щайуцым псы жъуагъэр кІэпкІэным ыпэкІэ псы фэбэ гъэжъуагъэкІэ ар плъэсын фае кофеинэу ащ хэльыр нахь макІэ шІыгьэным, гум Іоф зэришІэрэм иягьэ римыгьэкІыным фэшІ. Арэущтэу

Шъхьэузыр

текІыщт.

уукъэбзыгъэ щайуцым псы гьэжсьуагъэр кІэпкІэщт (щайуц грамми 3-м псы миллилитри 100) ыкІи такъикъи 10-м щыбгъэтыщт. Псыми, щаими, нэмыкІми а мафэм узашьорэр зы литрэм емыгъэхъумэ нахьышІу.

Щайджэмышхым из щайуцым псы

гьэжьогьэ стэчан кІэпкІэнышь, такъикъ 15 — 20-м щыбгъэтыщт.

Ащ гъошъу уц (мята) тІэкІу хэп-

тэкъонышъ, щаим уешьощт. Та-

къикъ 15 - 20-кIэ шъхьэузыр

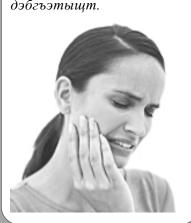
ІэзэкІэ амалэу щай уцышъом иІэхэм ащыщхэр

Витамин имыкъун уз (авитаминоз) зиІэхэм

Щайуц тхьэпэ жьгьэй щайджэмышхышъхьитІум псы гъэжъогъэ стэчан кІэпкІэнышъ, такъикъи 10-м щыбгъэтыщт. Мафэм стэчанищым нахь мымакІэу уешьозэ пшІыщт.

Пцэ мэузымэ

Щайджэмышхым из щайуцым псы гъэжьогъэ стэчан кІэпкІэнышь, такъикъ 15 — 20-м щыбгъэтыщт. Ащ нэужым хэплъхьащт бжьыныф цэлэ зыт Гу (дэгьоу бгьэушъэбынхэшъ). Арэущтэу кІочІэшІу зиІэ хъугьэ щаир жэм дэбгьэхьонышъ, узыр хэжъукІыфэ

Машіом ыстыгъэм

бгьэушьэбынышь, машІом ыстыгьэ ар чэзыу-чэзыоу щай фабэм хэбгьачІыпІэхэм атептэкъощт. Нэужым а озэ пшІын фае. чІыпІэхэр нахь шІэхэу кІыжьынхэмкІэ ащ ишІуагьэ къакІоу къеІо народнэ медицинэм.

МашІом зэрар зэрихыгъэр чІыпІэ цІыкІумэ, щайуй гьэушкьойгьэу щайджэмышхым изым псы гъэжъогъэ стэчан кІэпкІэнышъ, такъикъ 15 — 20-м щыбгъэтынышъ, ащ хэбгъаозэ псыпс къабзэр теплъхьащт. Ау пэшІорыгьэшьэу а чІыпІэр птхьакІын

фае джа щай дэдэмкІэ. Псыпсыр мы-ПсынкІ у щайуцыр (уцышьор ары) гъушьыным ыкІи мыучьыІыным фэшІ

Пщэрыщэ хъухэрэм

Мазэм къыкІоцІ тхьамафэм изы мафэ «зыуунэк**І**ызэ» пшІыщт. Ащ пае щайуц джэмышхышьхьэм щэ гьэжьогьэ литрэрэ ныкъорэ кІэпкІэнышь, мафэм къыкІоцІ ар mІ $_{9}$ к $_{1}$ І $_{9}$ к $_{1}$ І $_{9}$ к $_{1}$ І $_{9}$ и $_{1}$ и $_{1}$ І $_{1}$ І $_{1}$ І $_{1}$ І $_{1}$ І $_{2}$ І $_{3}$ І $_{1}$ І $_{1}$ І $_{2}$ І $_{3}$ І $_{1}$ І $_{2}$ І $_{3}$ І $_{4}$ І $_{2}$ І $_{3}$ І $_{4}$ І $_{2}$ І $_{3}$ І $_{4}$ І $_{4}$ І $_{5}$ І $_{5}$ І $_{5}$ І $_{6}$ І $_{7}$ І $_{$ мафэм нэмыкІ гьомылапхьэ пихыщтэп, газ зыхэмыт минеральнэ псым уешьо хьущт.

Нарэхэр

Операцие ашІыгъэм дэжь Іазэр чІэхьэшъ, реІо:

- Къэоарищ къыпфэсхьыгь: дэир, дэгъур, дэгъу дэдэр.

Къа Го земыгъ эук Гыхь эу. - Пытхын фэе лъакъор пытымыхэу псаур пытхыгъ. Ау умыгумэкІ, лъакъоу узырэри пытхыщт. Ар ятІонэрэ къэбарыр, дэгъур ары.

Адэ къэбар дэгъу дэдэр сыд фэда?

Къыппэблэгъэ палатэм чІэль сымаджэм уицуакъэхэр ыщэфыжьынхэу тыкъигъэгу-

Нарэр УдыкІэко Казбек къытфигъэхьыгъ.

НэкІубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт.

Косметикэм зэрэщыбгъэфедэн

плъэкІыщтыр

Шъхьацышъом дагъэ къыхэкІымэ

ЗэхэбгъэкІухьащтых аркъ грамм 30, щайджэмышхым из лимоныпсыр ыкІи стэчаным из щайуц (уцышьор ары). Ахэм акІэпкІэщт псы жьогьэ литрэ (фабэу). Шъхьац фыкІэгьакІэм дэгьоу хэбгьахьэзэ ар шыпфэнышь, хэмыфыкІыкІыжьэу

къэбгъэнэщт. Арэущтэу 3-4 зыпшІырэм ыуж шъхьацым изытет зэхьокІыныгьэ фэхьушт.

Нэгушъо «пшъыгъэр»

Щайуцым псы гъэжъуагъэр кІэбгъэхъонышъ, кІуачІэ иІэ хъунэу тІэ-

кІурэ шыбгъэтышт. Нэужым ар гьэучьы Гальэм дэбгьэщтыхьанышь, пчэдыжьырэ ащ шыш мыл такъырыр нэгушъом щыпфэзэ пшІышт.

Шъуфэсакъ! Зынэгушъо жъугъзу льынтфэ пльыжь цІыкІухэр къызыхэщыхэрэм арэуштэу ашІы хъущтэп.

НЫБЖЬЫКІЭХЭМРЭ ПІУНЫГЪЭМРЭ

Тхыльыр ІэпыІэгьу афэхьущт

Ныбжыкіэхэм япатриотическэ піуныгъэ уахътэм диштэу зэхэщэгъэным, тхылъ еджапіэхэм яіофышіэхэр ащ чанэу хэлэжьэнхэм афэгъэхьыгъэ зэхахьэ тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкіуагъ. Республикэм иныбжьыкіэ тхылъ еджапіэ сэнэхьат зэфэшъхьафхэр зиіэхэр щызэіукіагъэх.

АР-м иныбжьыкІэ тхылъеджапІэ ипащэу ХьакІэмыз Мадинэ Адыгеим щыпсэурэ кІэлакІэхэм сэнаущыгъэ ахэлъэу, тинеущрэ мафэ агъэдэхэн алъэкІыщтэу ылъытагъ. Ащ дакІоу щыкІагъэхэм къатегущыІэзэ, тиспортсменхэм альэкъуацІэхэр ныбжьыкІэхэм адыгабзэкІэ тэрэзэу къаІон зэрамылъэкІырэр, льэпкъым итарихъ, илитературэ макІзу зэращыгъуазэхэр къыхигъэщыгъ.

Археолог цІэрыІоу Тэу Асльан, яцІыкІугьом къыщыублагьэу патриотическэ пІуныгьэр еджапІэхэм ащызэрахьан зэрэфаер къыІуагъ. Дунэе тарихъыр

тикІэлэеджакІомэ мыдэеу къа-Іуатэу тырехьылІэ, ау зыщыпсэухэрэ къуаджэм, къалэм, районым яблэкІыгъэ уахътэ зыфэдагъэр дэгъоу зэрагъашІэрэп. Адыгэ къуаджэхэу Теуцожь районым итыгъэхэр хым ычІэгъ зэрэхъугъэхэр, ащ гумэкІыгъоу тильэпкъ къыфихьыгъэхэр, Хэгъэгу зэошхом икъэбархэр, нэмыкІхэри кІэлэеджакІомэ ІупкІзу къаІотэн алъэкІын фаеу А. Тэум ылъы-

Адыгэ Республикэм иветеран-

хэм ясовет хэтэу Іэшъынэ Сэфэрбый, тхакІоу Владимир Цапко, археологэу, сурэтышІзу ЛзупэкІз Нурбый, тхылъеджапІзхэм яІофышІзхэу районхэмрэ къалэхэмрэ къарыкІыгъэхэм яеплъыкІзхэр адэтэгощых. Адыгэ кІэлэегъэджэ колледжэу Хъ. Андрыхъуаем ыцІз зыхырэм икІэлэегъаджэу Пэнэшъу Марьянэ къыІэтыгъз Іофыгъом бэрэ тытегущыІэ, ау хэкІыпІэшІур къэдгъотыгорэп. КІэлэеджакІор еджапІзм щыбгъэсэн фаеу зым елъытэ, ятІо-

нэрэм пІуныгъэ Іофыр унагъом епхыгъэу къеІо.

Боевой искусствэхэмкІэ тренерэу Къэлэшъэо Аскэр ныбжыкІэхэм гукІи, псэкІи ахэт. Усэхэр, тхыльхэр афитхыгъэх. Ебгъэльэгъурэ гъогум ныбжыкІэр зэрэрыкІорэм, ІэпыІэгъу узэрэфэхъурэм ельытыгъэр зэрэбэр щысэ зэфэшъхьафхэмкІэ ащкъыІотагъ, льэшэуи тшІогъэшІэгъоныгъ.

Гурыт еджапІэхэм, колледжхэм яеджакІохэр мазэм зэ е тІо тхыль еджапІэм, музеим, театрэм ашэхэ зыхъукІэ пІуныгъэм зыкъырагъэІэтын алъэкІыштба? Компьютерым, телефоным ныбжьыкІэхэр нахь апыщагъэх — ари дэеп. Ащ фэдэу тхылъым, патриотическэ пІуныгъэм, нэмыкІ Іофыгъохэм апыщагъэхэу ныбжьыкІэхэр щыІэныгъэм хэщэгъэнхэм, нэмыкІхэм атегущыІагъэх.

Адыгэ Республикэм культурэмкІэ и Министерствэ иотдел ипащэу Лиана Баяновар зэІукІэм къыщыгущыІагъ.

Сурэтыр зэхахьэм къыщы-тырахыгь.

Зэхэзыщагьэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм льэпкь ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкьэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаІэр ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр МЭЩЛІЭКЪО Саид

ПшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр

НЭПШІЭКЪУЙ Заур

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьа Іэм иапэрэ гуадзэр:

52-49-44, редактор гуадзэрпшъэдэк Іыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-

Гъэр:
Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтын-хэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьа-

шlап1, зэраушыхьатыгъэ номерыр **ПИ №ТУ23-00916**

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> Пчъагъэр 4004 Индексхэр 52161 52162 Зак. 1577

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

тизэіукіэгъу гъэшіэгъонхэр

ЕгъэжьэпІэшІур лъэрэкІуат

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние «Гъунапкъэ зимы!э музыкэр» зыфи!орэ концертыр щык!уагъ. Зэлъаш!эрэ орэды!оу Къэзэнэ Сэтэнаерэ к!элэегъаджэу, сурэтыш!-модельерэу Макерова Сусаннэрэ зэхэщэк!о шъхьа!эмэ ащыщых.

Сэнаущыгъэ зыхэлъ ныбжык Іэхэм Іэпы Іэгъу афэхъунхэм фэш ащ фэдэ концертым мэхьэнэ ин и Іэу к Іэщак Іомэ алъытэ. США-м къик Іыгъэ Хелен Бернс ижъырэ орэдэу «Сэрмафэр» адыгабзэк Іэкъы Іуагъ. Светлана Митус скрипкэмк Іэ, Сергей Пособиловым саксофоным к Іэрышъохэр зэхахьэм щагъэ-

жъынчыгъэх. Мамгъэт Ленэ, артист цІэрыІоу Бэгъ Сэид, нэмыкІхэм къаІогъэ орэдхэм тшІогъэшІэгъонэу тядэІугъ.

Къэзэнэ Сэтэнае орэды о ныбжык ізмэ Милана Мурузиди къахихыгъ, сэнаущыгъэу хэлъыр лъигъэк і отэным фэш і Іэпы ізгъу фэхъущтхэу къы і уагъ. С. Къэзанэм адыгабзэк і и, урысыбзэк і и

къыхидзэрэ орэдхэм залым чІэсхэр адежъыущтыгъэх. Адыгэ Іофыгъох Республикэм изаслуженнэ артисткэу Къэзэнэ Сэтэнае зэдэгущы Іэгъоу дыти Іагъэм искусст-

вэм, тилъэпкъ афэгъэхьыгъэ Іофыгъохэр къыщытІэтыгъэх.

Сурэтым итхэр: Макерова Сусанн, Бэгъ Сэид, Къэзэнэ Сэтэнай.

ФУТБОЛ

Лэшэпсынэхэр атек Іуагъэх

Урысыем имэшіоку гъогухэм яіофышіэхэр кіэщакіо зыфэхъугъэхэ Дунэе фестивалэу «Локобол-2013-м» кіэлэціыкіу футбол командэхэр хэлажьэх. Мыекъуапэ дэт стадионэу «Юностым» тиреспубликэ икіэлэеджакіохэр щызэіукіагъэх. АР-м физкультурэмрэ спортымрэкіэ и Комитетрэ республикам футболымкіэ ифедерациерэ зэнэкъокъур зэхащагъ.

— МэшІоку гьогум иІофышІэхэм «къэуцупІэ» 15 агъэнэфагъ. ГъэшІэгьоныр зэкІэ къэуцупІэхэм «Локомотивым» щешІэщтыгъэ футболистмэ е тренерэу иІагъэхэм ацІэкІэ зэряджагъэхэр ары, — къеІуатэ зэнэкъокъум исудья шъхьаІзу Пэнэшъу Мыхьамодэ. — А. Смертиным, Ю. Семиным, Х. Боневым, С. Овчинниковым, Д. Глушаковым, нэмыкІхэм ацІэкІэ «къэуцупІэхэм» яджагъэх. Командэу зэдешІэщтхэри ащ елъытыгъэу шъолъырхэм къащыхахыгъэх.

2002 — 2003-рэ илъэсхэм къэхъугъэ кlэлэеджакlохэр Мыекъуапэ щызэдешlагъэх. Финалым Лэшэпсынэрэ Адыгэкъалэрэ якомандэхэр щызэlукlагъэх. Пчъагъэр 3:2-у лэшэпсынэхэм текlоныгъэр къыдахыгъ, апэрэ чlыпlэр афагъэшъошагъ. Адыгэкъалэ икlэлэеджакlохэр ятlонэрэ хъугъэх. Ящэнэрэ чlыпlэм икъыдэхын фэгъэхьыгъэ ешlэгъум

Мыекъопэ районымрэ Теуцожь районымрэ яфутболистхэр щызэнэкъокъугъэх. Пчъагъэр 3:2-у Мыекъопэ районым икомандэ ешІэгъур ыхьыгъ.

2004-рэ ильэсым кьэхьугьэ кІалэхэри футбол цІыкІум щызэІукІагьэх. Нэбгырэ 200-м нахьыб зэнэкъокъугьэр. Анахь дэгьоу ешІагьэхэу зэхэщакІомэ къыхахыгьэхэр: Льащэкъо Батыр — Теуцожь район, Горбунов Владимир — Лэшэпсын, Очэпщ Долэт — Адыгэкъал.

Адыгэ Республикэм футболымкІэ ифедерацие итхьаматэу Николай Походенкэр зэнэкъокъухэм ахэлэжьагъэмэ афэгушІуагъ, кІэлэеджакІохэм футбол майкэхэр шІухьафтын афишІыгъэх. Физкультурэмрэ спортымрэ апыщэгъэ ныбжьыкІэхэм япчъагъэ хагъэхъонымкІэ, пІуныгъэ Іофым зыкъегъэІэтыгъэнымкІэ Дунэе фестивалым шІуагъэ къызэритырэр хигъэунэфыкІыгъ.

Апэрэ чІыпІэр къыдэзыхыгъэ командэр Къыблэ шъолъырым щыкІощт зэІукІэгъумэ ахэлэжьэшт.

Сурэтым итхэр: кІэлэеджакІохэр футбол зэдешІэх.

НэкІубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.